

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 23ης Οκτωβρίου 2014*

«Προδικαστική παραπομπή — Σύμβαση της Ρώμης για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές — Άρθρο 4, παράγραφοι 1, 2, 4 και 5 — Εφαρμοστέο δίκαιο ελλείπει επιλογής εκ μέρους των συμβαλλομένων — Σύμβαση παραγγελίας μεταφοράς — Σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων»

Στην υπόθεση C-305/13,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του πρώτου πρωτοκόλλου της 19ης Δεκεμβρίου 1988 για την ερμηνεία από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της Συμβάσεως για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, που υπέβαλε το Cour de cassation (Γαλλία) με απόφαση της 22ας Μαΐου 2013, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 4 Ιουνίου 2013, στο πλαίσιο της δίκης

Haeger & Schmidt GmbH

κατά

Mutuelles du Mans assurances IARD (MMA IARD),

Jacques Lorio,

Dominique Miquel, υπό την ιδιότητα του εκκαθαριστή της Safram intercontinental SARL,

Ace Insurance SA NV,

Va Tech JST SA,

Axa Corporate Solutions SA,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Plešič, πρόεδρο τμήματος, A. Ó Caoimh, C. Toader (εισηγήτρια), E. Jarašiūnas και C. G. Fernlund, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Jääskinen

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Haeger & Schmidt GmbH, εκπροσωπούμενη από τον D. Le Prado, avocat,
- η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους J.-S. Pilczer και D. Colas,
- η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τη Φ. Δεδούση,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον M. Wilderspin,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφοι 1, 2, 4 και 5, της Συμβάσεως για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, η οποία άνοιξε προς υπογραφή στη Ρώμη στις 19 Ιουνίου 1980 (ΕΕ 1984, L 146, σ. 7, στο εξής: Σύμβαση της Ρώμης).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Haeger & Schmidt GmbH (στο εξής: Haeger & Schmidt), εταιρίας γερμανικού δικαίου, αφενός, και της Mutuelles du Mans assurances IARD (MMA IARD), του J. Lorio, του D. Miquel, υπό την ιδιότητα του εκκαθαριστή της Safram intercontinental SARL (στο εξής: Safram), εταιρίας γαλλικού δικαίου, της Ace Insurance SA NV, της Axa Corporate Solutions SA και της Va Tech JST SA (στο εξής: Va Tech), αφετέρου, σχετικά με την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη η τελευταία εκ των εταιριών αυτών κατά τη μεταφορά μετασχηματιστή τον οποίο είχε αποκτήσει για τις ανάγκες της δραστηριότητάς της.

Το νομικό πλαίσιο

Η Σύμβαση της Ρώμης

- 3 Το άρθρο 4 της Συμβάσεως της Ρώμης, το οποίο φέρει τον τίτλο «Εφαρμοστέο δίκαιο ελλείψει επιλογής», ορίζει ότι:

«1. Στο μέτρο που το εφαρμοστέο στη σύμβαση δίκαιο δεν έχει επιλεγεί σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 3, η σύμβαση διέπεται από το δίκαιο της χώρας με την οποία συνδέεται στενότερα. Αν όμως ένα μέρος της σύμβασης μπορεί να διαχωρισθεί από την υπόλοιπη σύμβαση και παρουσιάζει στενότερο σύνδεσμο με άλλη χώρα, στο μέρος αυτής της σύμβασης θα μπορεί, κατ' εξαίρεση, να εφαρμοστεί το δίκαιο της άλλης αυτής χώρας.

2. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 5, τεκμαίρεται ότι η σύμβαση συνδέεται στενότερα με τη χώρα όπου ο συμβαλλόμενος που οφείλει να εκπληρώσει τη χαρακτηριστική παροχή έχει, κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης, τη συνήθη διαμονή του ή, αν πρόκειται για εταιρία, ένωση ή νομικό πρόσωπο, την κεντρική του διοίκηση. Αν όμως η σύμβαση συνάπτεται κατά την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας του συμβαλλομένου αυτού, η χώρα αυτή είναι η χώρα όπου βρίσκεται η κύρια εγκατάστασή του ή, αν σύμφωνα με τη σύμβαση η παροχή πρέπει να εκπληρωθεί όχι από την κύρια αλλά από άλλη εγκατάσταση, η χώρα όπου βρίσκεται η άλλη αυτή εγκατάσταση.

[...]

4. Η σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων δεν υπάγεται στο τεκμήριο της παραγράφου 2. Η σύμβαση αυτή, αν η χώρα όπου ο μεταφορέας έχει την κύρια εγκατάστασή του κατά τον χρόνο σύναψης της σύμβασης είναι η χώρα όπου βρίσκεται ο τόπος φόρτωσης ή εκφόρτωσης ή η κύρια εγκατάσταση του αποστολέα, τεκμαίρεται ότι συνδέεται στενότερα με τη χώρα αυτή. Ως συμβάσεις μεταφοράς εμπορευμάτων θεωρούνται επίσης, για την εφαρμογή της παρούσας παραγράφου, οι ναυλώσεις για ένα μόνο ταξίδι και άλλες συμβάσεις με κύριο αντικείμενο τη μεταφορά εμπορευμάτων.

5. Η παράγραφος 2 δεν εφαρμόζεται όταν η χαρακτηριστική παροχή δεν μπορεί να προσδιορισθεί. Τα τεκμήρια των παραγράφων 2, 3 και 4 δεν ισχύουν όταν από το σύνολο των περιστάσεων συνάγεται ότι η σύμβαση συνδέεται στενότερα με άλλη χώρα.»

Ο κανονισμός (ΕΚ) 593/2008

4 Ο κανονισμός (ΕΚ) 593/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές (Ρώμη Ι) (ΕΕ L 177, σ. 6), αντικατέστησε τη Σύμβαση της Ρώμης. Κατά το άρθρο του 28, ο κανονισμός έχει εφαρμογή επί των συμβάσεων που έχουν συναφθεί από της 17ης Δεκεμβρίου 2009 και εξής.

5 Η αιτιολογική σκέψη 20 του εν λόγω κανονισμού έχει ως εξής:

«Όταν η σύμβαση είναι προδήλως στενότερα συνδεδεμένη με χώρα άλλη από εκείνη που αναφέρεται στο άρθρο 4 παράγραφος 1 ή 2, ρήτρα διαφυγής θα πρέπει να προβλέπει ότι θα πρέπει να εφαρμόζεται το δίκαιο της εν λόγω άλλης χώρας. Προκειμένου να καθορισθεί η εν λόγω χώρα, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, μεταξύ άλλων, κατά πόσον η σχετική σύμβαση παρουσιάζει πολύ στενή σχέση με άλλη σύμβαση ή συμβάσεις.»

6 Κατά την αιτιολογική σκέψη 22 του ιδίου κανονισμού:

«Όσον αφορά την ερμηνεία των συμβάσεων μεταφοράς εμπορευμάτων, δεν προβλέπεται καμία ουσιαστική αλλαγή σε σχέση με το άρθρο 4, παράγραφος 4, τρίτη [περίοδος] της σύμβασης της Ρώμης. Κατά συνέπεια, οι ναυλώσεις για ένα μόνο ταξίδι και άλλες συμβάσεις με κύριο αντικείμενο τη μεταφορά εμπορευμάτων θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως συμβάσεις μεταφοράς εμπορευμάτων. [...]

7 Το άρθρο 5 του κανονισμού 593/2008, το οποίο φέρει τον τίτλο «Συμβάσεις μεταφοράς», προβλέπει ότι:

«1. Στο μέτρο που το εφαρμοστέο δίκαιο σε σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων δεν έχει επιλεγεί σύμφωνα με το άρθρο 3, το εφαρμοστέο δίκαιο είναι το δίκαιο της χώρας της συνήθους διαμονής του μεταφορέα, εφόσον ο τόπος παραλαβής ή ο τόπος παράδοσης ή η συνήθης διαμονή του αποστολέα ευρίσκεται επίσης σε αυτή τη χώρα. Εάν δεν συντρέχουν αυτές οι προϋποθέσεις, εφαρμόζεται το δίκαιο της χώρας στην οποία ευρίσκεται ο τόπος παράδοσης που έχει συμφωνηθεί από τα συμβαλλόμενα μέρη.

[...]

3. Αν από το σύνολο των περιστάσεων της υπόθεσης προκύπτει ότι η σύμβαση, ελλείψει επιλογής δικαίου, έχει εμφανώς στενότερους δεσμούς με χώρα άλλη από εκείνη που ορίζεται στις παραγράφους 1 ή 2, εφαρμόζεται το δίκαιο αυτής της άλλης χώρας.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 8 Με σύμβαση η οποία συνάφθηκε στις 24 Δεκεμβρίου 2002, η Va Tech, εταιρία γαλλικού δικαίου που εδρεύει στη Λυών (Γαλλία), ανέθεσε στη Safram, εταιρία εγκατεστημένη στο Dechy (Γαλλία), να οργανώσει, ως κύρια παραγγελιοδόχος μεταφοράς, τη μεταφορά ενός μετασχηματιστή προελεύσεως Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής από τον λιμένα της Αμβέρσας (Βέλγιο) στη Λυών.
- 9 Η Safram, ενεργώντας επ' ονόματί της, αλλά για λογαριασμό της Va Tech, σύναψε με τη Haeger & Schmidt, η οποία εδρεύει στο Ντούισμπουργκ (Γερμανία), δεύτερη σύμβαση παραγγελίας με αντικείμενο τη μεταφορά του μετασχηματιστή αυτού διά της ποτάμιας οδού. Η Haeger & Schmidt επέλεξε προς τούτο τον J. Lorio, μεταφορέα εγκατεστημένο στην Ντουαί (Γαλλία) και κύριο του φορτηγού σκάφους ποτάμιας ναυσιπλοΐας *El-Diablo*, με σημαία Βελγίου.
- 10 Κατά τη φόρτωση, στην Αμβέρσα, στις 23 Ιανουαρίου 2003, ο μετασχηματιστής γλίστρησε με αποτέλεσμα να ανατραπεί το σκάφος, το οποίο βυθίστηκε με το φορτίο του.
- 11 Η Va Tech ενήγαγε, ενώπιον του tribunal de commerce de Douai, τις εταιρίες Safram και Haeger & Schmidt, αξιώνοντας την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη. Η δεύτερη εκ των εναγομένων προσεπικάλεσε τον J. Lorio, ως μεταφορέα, και τον ασφαλιστή του, την εδρεύουσα στη Γαλλία εταιρία Mutuelles du Mans assurances IARD (MMA IARD).
- 12 Το tribunal de commerce de Douai δέχθηκε το αίτημα αποζημιώσεως του οποίου είχε επιληφθεί με απόφαση της 23ης Ιουνίου 2010. Το δικαστήριο αυτό έκρινε, συγκεκριμένα, ότι αποκλειστικώς εφαρμοστέο στις επίμαχες συμβάσεις ήταν το γαλλικό δίκαιο και αποφάνθηκε ότι οι εταιρίες Safram και Haeger & Schmidt, ως παραγγελιοδόχοι μεταφοράς, ήταν υπεύθυνες για τη ζημία που επήλθε στις 23 Ιανουαρίου 2003.
- 13 Η Haeger & Schmidt άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής.
- 14 Με απόφαση της 2ας Οκτωβρίου 2011, το cour d'appel de Douai επικύρωσε την ως άνω πρωτόδικη απόφαση και υποχρέωσε τη Haeger & Schmidt να καταβάλει στις εταιρίες Axa Corporate Solutions SA και Ace Insurance SA NV, ασφαλιστικές εταιρίες που υποκαταστάθηκαν στα δικαιώματα της Va Tech, ποσό 285 659,64 ευρώ, προσαυξημένο με τους νόμιμους τόκους, ως αποζημίωση. Η ίδια οφειλή περιελήφθη στο παθητικό της Safram, η οποία είχε εν τω μεταξύ τεθεί σε δικαστική εκκαθάριση. Το εν λόγω δικαστήριο έκρινε συναφώς ότι εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές σχέσεις μεταξύ των διαφόρων εμπλεκόμενων εταιριών ήταν το γαλλικό και, ως εκ τούτου, αποφάνθηκε, όσον αφορά τις Safram και Haeger & Schmidt, ότι το γερμανικό δίκαιο δεν έχει εφαρμογή επί συμβάσεως μεταφοράς εμπορευμάτων, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης, συνομολογηθείσας από γαλλική εταιρία εδρεύουσα στη Γαλλία για λογαριασμό άλλης γαλλικής εταιρίας, σε περίπτωση κατά την οποία ο τόπος εκφορτώσεως βρίσκεται επίσης στη Γαλλία.
- 15 Η Haeger & Schmidt άσκησε αναίρεση ενώπιον του Cour de cassation προβάλλοντας έναν μόνο λόγο αναιρέσεως, ο οποίος αντλείται από εσφαλμένο καθορισμό του εφαρμοστέου στη διαφορά δικαίου. Διατείνεται συναφώς ότι εκείνη βαρυνόταν με την εκπλήρωση της χαρακτηριστικής παροχής της συμβάσεως παραγγελίας μεταφοράς μεταξύ των συμβαλλομένων μερών και ότι είναι εγκατεστημένη στη Γερμανία. Ως εκ τούτου, κατά την αναιρεσείουσα της κύριας δίκης, το cour d'appel de Douai μπορούσε να εφαρμόσει το γαλλικό δίκαιο, βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 5, της Συμβάσεως της Ρώμης, μόνον κατόπιν συγκρίσεως των δεσμών που υφίστανται μεταξύ της συμβάσεως και, αφενός, της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, της οποίας το δίκαιο υποδεικνύεται ως καταρχήν εφαρμοστέο βάσει του γενικού τεκμηρίου περί καθορισμού του εφαρμοστέου δικαίου κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, της Συμβάσεως αυτής, και, αφετέρου, της Γαλλικής Δημοκρατίας, προκειμένου να προσδιορίσει, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των περιστάσεων της ένδικης διαφοράς της οποίας είχε επιληφθεί το εν λόγω δικαστήριο, τη χώρα με την οποία συνδέεται στενότερα η σύμβαση κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 5, της εν λόγω Συμβάσεως.

16 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Cour de cassation αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- «1) Μπορεί και υπό ποιες προϋποθέσεις η σύμβαση παραγγελίας μεταφοράς, με την οποία παραγγελέας αναθέτει σε παραγγελιοδόχο, που ενεργεί στο όνομά του και υπ' ευθύνη του, την οργάνωση μεταφοράς εμπορευμάτων που θα εκτελεσθεί από έναν ή πλείονες μεταφορείς για λογαριασμό του παραγγελέα, να έχει ως κύριο αντικείμενο τη μεταφορά εμπορευμάτων κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 4, τελευταία περίοδος, της Συμβάσεως [της Ρώμης];
- 2) Σε περίπτωση κατά την οποία η σύμβαση παραγγελίας μεταφοράς μπορεί να χαρακτηριστεί ως σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 4, [της εν λόγω Συμβάσεως], πλην όμως δεν έχει εφαρμογή το ειδικό τεκμήριο περί καθορισμού του εφαρμοστέου δικαίου, ελλείψει της συμπτώσεως συνδέσμων που απαιτεί η διάταξη αυτή, έχει η πρώτη περίοδος της εν λόγω διατάξεως, κατά την οποία η σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων δεν υπάγεται στο γενικό τεκμήριο της παραγράφου 2, την έννοια ότι το δικαστήριο καλείται πλέον να αναζητήσει το εφαρμοστέο δίκαιο όχι βάσει του τεκμηρίου αυτού, του οποίου η εφαρμογή έχει οριστικώς αποκλεισθεί, αλλά κατ' εφαρμογήν της γενικής αρχής περί καθορισμού που θέτει το άρθρο 4, παράγραφος 1, δηλαδή προσδιορίζοντας τη χώρα με την οποία συνδέεται στενότερα η σύμβαση, χωρίς να λάβει ειδικώς υπόψη αυτήν της εγκαταστάσεως του συμβαλλομένου που οφείλει να εκπληρώσει τη χαρακτηριστική παροχή της συμβάσεως;
- 3) Εάν υποτεθεί ότι η σύμβαση παραγγελίας μεταφοράς υπάγεται στο γενικό τεκμήριο του άρθρου 4, παράγραφος 2, μπορεί να γίνει δεκτό, σε περίπτωση κατά την οποία ο αρχικός παραγγελέας συνεβλήθη με πρώτο παραγγελιοδόχο, ο οποίος εν συνέχεια σύναψε σύμβαση με δεύτερο [παραγγελιοδόχο], ότι το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές σχέσεις μεταξύ του παραγγελέα και του δεύτερου αυτού παραγγελιοδόχου καθορίζεται βάσει του τόπου εγκαταστάσεως του πρώτου παραγγελιοδόχου, καθόσον το δίκαιο της κατ' αυτόν τον τρόπο προσδιοριζομένης χώρας θεωρείται γενικώς εφαρμοστέο στο σύνολο της πράξεως παραγγελίας μεταφοράς;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 17 Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 4, παράγραφος 4, τελευταία περίοδος, της Συμβάσεως της Ρώμης έχει την έννοια ότι τυγχάνει εφαρμογής επί συμβάσεως παραγγελίας μεταφοράς και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί να γίνει δεκτό ότι σύμβαση παραγγελίας μεταφοράς συνιστά σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων.
- 18 Καταρχάς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, ελλείψει επιλογής εκ μέρους των συμβαλλομένων του εφαρμοστέου στη σύμβαση δικαίου, το άρθρο 4 της εν λόγω Συμβάσεως προβλέπει τους συνδέσμους βάσει των οποίων το δικαστήριο πρέπει να καθορίσει το εφαρμοστέο στη σύμβαση δίκαιο, ανεξαρτήτως της κατηγορίας συμβάσεων στην οποία αυτή ανήκει (βλ. απόφαση ICF, C-133/08, EU:C:2009:617, σκέψη 25).
- 19 Το εν λόγω άρθρο 4 στηρίζεται στη γενική αρχή που θέτει η παράγραφος 1 του άρθρου αυτού, σύμφωνα με την οποία, προκειμένου να καθορισθεί το εφαρμοστέο στη σύμβαση εθνικό δίκαιο, πρέπει να προσδιορισθεί η χώρα με την οποία η σύμβαση «συνδέεται στενότερα» (βλ. απόφαση ICF, EU:C:2009:617, σκέψη 26).
- 20 Η εφαρμογή, πάντως, αυτής της γενικής αρχής μετριάζεται από τα τεκμήρια που προβλέπει το άρθρο 4, παράγραφοι 2 έως 4, της Συμβάσεως της Ρώμης.

- 21 Ειδικότερα, το εν λόγω άρθρο 4, παράγραφος 2, προβλέπει γενικό τεκμήριο, το οποίο συνίσταται στην επιλογή ως συνδέσμου του τόπου διαμονής του συμβαλλομένου που βαρύνεται με την εκπλήρωση της χαρακτηριστικής παροχής.
- 22 Στις δύο πρώτες περιόδους της παραγράφου 4 του άρθρου 4 της Συμβάσεως της Ρώμης αντικατοπτρίζεται ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της συμβάσεως μεταφοράς εμπορευμάτων, στην περίπτωση της οποίας, τουλάχιστον σε διασυνοριακό πλαίσιο, είναι δυσχερής η σύνδεση με τη χώρα διαμονής του συμβαλλομένου που οφείλει την εκπλήρωση της χαρακτηριστικής παροχής, δεδομένου ότι, καθόσον κύριο αντικείμενο της συμβάσεως αυτής είναι η μεταφορά του εμπορεύματος, ο τόπος συνήθους διαμονής του συμβαλλομένου δεν συνδέεται αντικειμενικά με την εν λόγω σύμβαση. Ως εκ τούτου, στη δεύτερη περίοδο αυτής της παραγράφου 4 απαριθμούνται εξαντλητικώς οι ειδικοί σύνδεσμοι όσον αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο επί συμβάσεων μεταφοράς.
- 23 Η παράγραφος 5 του ιδίου αυτού άρθρου 4 περιέχει ρήτρα διαφυγής, βάσει της οποίας υφίσταται δυνατότητα μη εφαρμογής των εν λόγω τεκμηρίων οσάκις από το σύνολο των περιστάσεων συνάγεται ότι η σύμβαση συνδέεται στενότερα με άλλη χώρα (βλ., σχετικώς, απόφαση ICF, EU:C:2009:617, σκέψη 27).
- 24 Βάσει των ανωτέρω και προκειμένου να δοθεί απάντηση στο πρώτο ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να εξετασθεί η τρίτη περίοδος του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης, η οποία ορίζει ότι «ως συμβάσεις μεταφοράς εμπορευμάτων θεωρούνται [...] οι ναυλώσεις για ένα μόνο ταξίδι και άλλες συμβάσεις με κύριο αντικείμενο τη μεταφορά εμπορευμάτων».
- 25 Όσον αφορά τη φράση «συμβάσεις μεταφοράς εμπορευμάτων θεωρούνται», καθώς και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες άλλη σύμβαση μπορεί να χαρακτηριστεί ως σύμβαση μεταφοράς, πρέπει να υπομνησθεί ότι απαιτούνται ομοιόμορφα και αυτοτελή κριτήρια ώστε να διασφαλίζεται η πλήρης αποτελεσματικότητα της Συμβάσεως της Ρώμης σε συνάρτηση με τους σκοπούς που αυτή επιδιώκει (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση Koelzsch, C-29/10, EU:C:2011:151, σκέψη 32 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 26 Πρέπει επίσης να υπομνησθεί ότι, στις σκέψεις 32 έως 34 της αποφάσεως ICF (EU:C:2009:617), το Δικαστήριο έχει ερμηνεύσει την τελευταία αυτή περίοδο του εν λόγω άρθρου 4, παράγραφος 4, υπό την έννοια ότι καθιστά δυνατή την εξομοίωση άλλων συμβάσεων με τη σύμβαση μεταφοράς, δεδομένου ότι ένας από τους σκοπούς της εν λόγω διατάξεως έγκειται στη διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της διατάξεως της δευτέρας περιόδου αυτής της παραγράφου 4, έτσι ώστε να περιλαμβάνει και συμβάσεις οι οποίες, μολονότι χαρακτηρίζονται κατά το εθνικό δίκαιο ως συμβάσεις ναυλώσεως, έχουν ως κύριο αντικείμενο τη μεταφορά εμπορευμάτων. Για να προσδιορισθεί το αντικείμενο αυτό, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο σκοπός της συμβατικής σχέσεως και, κατά συνέπεια, το σύνολο των ενοχών του συμβαλλομένου που βαρύνεται με την εκπλήρωση της χαρακτηριστικής παροχής.
- 27 Το αυτό ισχύει και στην περίπτωση της συμβάσεως παραγγελίας μεταφοράς, η οποία αποτελεί διαφορετική σύμβαση, δεδομένου ότι η χαρακτηριστική παροχή της συνίσταται στην οργάνωση της μεταφοράς του εμπορεύματος. Καθόσον κύριο αντικείμενό της δεν είναι καθαυτήν η μεταφορά του εμπορεύματος, η σύμβαση παραγγελίας μεταφοράς δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως σύμβαση μεταφοράς.
- 28 Εντούτοις, λαμβανομένων υπόψη του σκοπού της συμβατικής σχέσεως, της παρασχεθείσας στην πράξη υπηρεσίας και του συνόλου των ενοχών του συμβαλλομένου που βαρύνεται με την εκπλήρωση της χαρακτηριστικής παροχής και όχι του νομικού χαρακτηρισμού τον οποίο απέδωσαν στη σύμβαση τα συμβαλλόμενα μέρη, ενδέχεται να αποδειχθεί ότι σύμβαση παραγγελίας μεταφοράς άπτεται του ιδιαίτερου χαρακτήρα της συμβάσεως μεταφοράς, όπως αυτός μνημονεύθηκε στην ανωτέρω σκέψη 22 της αποφάσεως αυτής, εφόσον αυτή έχει ως κύριο αντικείμενο την πραγματοποίηση της καθεαυτού μεταφοράς του εμπορεύματος.

- 29 Από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, οι δύο πρώτες συμβάσεις που συνάφθηκαν μεταξύ της Va Tech και της Safram, αφενός, και της Safram και της Haeger & Schmidt, αφετέρου, χαρακτηρίστηκαν από το αιτούν δικαστήριο ως συμβάσεις παραγγελίας μεταφοράς. Για να μεταφερθεί ο μετασχηματιστής διά της ποτάμιας οδού, η Haeger & Schmidt σύναψε σύμβαση μεταφοράς με τον J. Lorio, κύριο του φορτηγού σκάφους ποτάμιας ναυσιπλοΐας *El-Diablo*, το οποίο ανατράπηκε κατά τη φόρτωση του εμπορεύματος.
- 30 Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου προκύπτει επίσης ότι κύριο αντικείμενο της συμβάσεως που συνομολογήθηκε μεταξύ της Safram και της Haeger & Schmidt ήταν «η συνολική οργάνωση της μεταφοράς και όχι απλώς η κατά νόμον αντιπροσώπευση του παραγγελέα», δεδομένου ότι η Haeger & Schmidt είχε την ιδιότητα μεσάζοντος που ενεργεί στο όνομά του και υπ' ευθύνη του, πλην όμως για λογαριασμό του παραγγελέα, για να προβεί στις αναγκαίες για τη μεταφορά του εν λόγω μετασχηματιστή πράξεις.
- 31 Στο αιτούν δικαστήριο απόκειται, κατά την ανάλυση του συνόλου των ιδιαίτερων περιστάσεων της διαφοράς της κύριας δίκης, συγκεκριμένα δε των συμβατικών ρητρών που αποτυπώνουν την οικονομική και εμπορική υπόσταση των σχέσεων μεταξύ των συμβαλλομένων και του σκοπού του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης, να διακριβώσει αν και κατά πόσον η επίμαχη σύμβαση παραγγελίας μεταφοράς έχει ως κύριο αντικείμενο αυτήν καθαυτήν τη μεταφορά του οικείου εμπορεύματος.
- 32 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 4, παράγραφος 4, τελευταία περίοδος, της Συμβάσεως της Ρώμης έχει την έννοια ότι η διάταξη αυτή τυγχάνει εφαρμογής επί συμβάσεως παραγγελίας μεταφοράς μόνο σε περίπτωση κατά την οποία το κύριο αντικείμενο της συμβάσεως συνίσταται σε αυτήν καθαυτήν τη μεταφορά του οικείου εμπορεύματος, στοιχείο του οποίου η διακρίβωση απόκειται στο αιτούν δικαστήριο.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

- 33 Με το δεύτερο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί, κατ' ουσίαν, εάν το εφαρμοστέο σε σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων δίκαιο πρέπει, εφόσον είναι αδύνατο να καθορισθεί κατ' εφαρμογήν της δεύτερης περιόδου του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης, να καθορίζεται βάσει του γενικού κανόνα της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού ή βάσει του γενικού τεκμηρίου της παραγράφου 2 του ιδίου άρθρου.
- 34 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το δικαστήριο πρέπει πάντα να καθορίζει το εφαρμοστέο δίκαιο βάσει των τεκμηρίων του άρθρου 4, παράγραφοι 2 έως 4, της εν λόγω Συμβάσεως, τα οποία πληρούν τη γενική προϋπόθεση της προβλεψιμότητας του εφαρμοστέου δικαίου και, επομένως, όσα επιτάσσει η αρχή της ασφάλειας δικαίου στις συμβατικές σχέσεις (βλ., σχετικώς, απόφαση ICF, EU:C:2009:617, σκέψη 62).
- 35 Ως εκ τούτου, πρέπει να διακριβωθεί αν το ενδεχόμενο μη εφαρμογής του τεκμηρίου του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης έχει ως αποτέλεσμα να καθιστά αδύνατη την προσφυγή στο γενικό τεκμήριο της παραγράφου 2 του ιδίου άρθρου και, ως εκ τούτου, να καθιστά αναγκαία την εφαρμογή του γενικού κανόνα του άρθρου 4, παράγραφος 1, της Συμβάσεως αυτής.
- 36 Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της εν λόγω Συμβάσεως, η σύμβαση μεταφοράς δεν υπάγεται στο τεκμήριο της παραγράφου 2 του ιδίου άρθρου. Βάσει της παραγράφου 4, δεύτερη περίοδος, του άρθρου αυτού, η σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων διέπεται από το δίκαιο της χώρας στην οποία έχει ο μεταφορέας την κύρια εγκατάστασή του κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως, εφόσον στην ίδια αυτή χώρα βρίσκεται ο τόπος φορτώσεως ή εκφορτώσεως του εμπορεύματος ή η κύρια εγκατάσταση του αποστολέα.

- 37 Επομένως, το εν λόγω άρθρο 4 προβλέπει ρητώς, αφενός, ότι το τεκμήριο της παραγράφου του 2 δεν έχει εφαρμογή στην περίπτωση της συμβάσεως μεταφοράς εμπορευμάτων. Αφετέρου, προβλέπει πλείονες ειδικούς συνδέσμους που καθιστούν δυνατό τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου σε αυτό το είδος συμβάσεως, δεδομένου ότι αφεαυτού ο τόπος διαμονής του μεταφορέα δεν θεωρείται επαρκής προς τούτο.
- 38 Υπό τις συνθήκες αυτές, θα αντέβαινε τόσο στο γράμμα του άρθρου 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης όσο και στη λογική της διατάξεως αυτής το ενδεχόμενο εφαρμογής του τεκμηρίου της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού επί συμβάσεως όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης σε περίπτωση κατά την οποία, ελλείψει συμπτώσεως των κριτηρίων της δεύτερης περιόδου της αυτής παραγράφου 4, αποδεικνύεται ότι δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής το τεκμήριο της εν λόγω παραγράφου.
- 39 Επιπλέον, η ερμηνεία που συνάγεται από την προηγούμενη σκέψη είναι επίσης συμβατή με το γράμμα των κανόνων συγκρούσεως για τις συμβάσεις μεταφοράς εμπορευμάτων, τους οποίους προβλέπει ο κανονισμός 593/2008, μολονότι η υπόθεση της κύριας δίκης δεν εμπίπτει στο χρονικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού. Συγκεκριμένα, το άρθρο 5 του εν λόγω κανονισμού αποκλείει, στην περίπτωση των συμβάσεων αυτού του είδους και εφόσον δεν συμπίπτουν οι σύνδεσμοι που προβλέπει η διάταξη αυτή, την εφαρμογή του δικαίου της χώρας στην οποία έχει τη συνήθη διαμονή του ο μεταφορέας, ορίζει δε ρητώς ότι, στην περίπτωση αυτή, εφαρμόζεται το δίκαιο της χώρας στην οποία βρίσκεται ο τόπος παραδόσεως που έχει συμφωνηθεί από τα συμβαλλόμενα μέρη.
- 40 Συνεπώς, σε περίπτωση κατά την οποία δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις που προβλέπει το άρθρο 4, παράγραφος 4, δεύτερη περίοδος, της Συμβάσεως της Ρώμης, το εθνικό δικαστήριο δεν πρέπει να αναζητήσει το εφαρμοστέο δίκαιο βάσει του τεκμηρίου της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου, η εφαρμογή της οποίας έχει αποκλεισθεί οριστικώς, αλλά κατ'εφαρμογήν της γενικής αρχής περί καθορισμού εφαρμοστέου δικαίου που διατυπώνεται στην παράγραφο 1, πρώτη περίοδος, του αυτού άρθρου 4, δηλαδή προσδιορίζοντας τη χώρα με την οποία η σύμβαση συνδέεται στενότερα.
- 41 Συγκεκριμένα, όπως ορθώς επισήμανε η Γαλλική Κυβέρνηση στις γραπτές παρατηρήσεις της, καθόσον το εθνικό δικαστήριο πρέπει, βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 5, της εν λόγω Συμβάσεως, να εφαρμόσει το δίκαιο της χώρας με την οποία συνδέεται στενότερα η σύμβαση και να μην προκρίνει την εφαρμογή του δικαίου που καθορίζεται ως εφαρμοστέο βάσει των τεκμηρίων των παραγράφων 2 έως 4 του ίδιου άρθρου, το ίδιο αυτό δικαστήριο πρέπει, κατά μείζονα λόγο, να εφαρμόσει το δίκαιο της χώρας με την οποία συνδέεται στενότερα η επίμαχη σύμβαση, όπως προβλέπει το εν λόγω άρθρο 4, παράγραφος 1, σε περίπτωση κατά την οποία η παράγραφος 4 δεν καθιστά δυνατό τον καθορισμό του εφαρμοστέου σε σύμβαση μεταφοράς εμπορευμάτων δικαίου (βλ., σχετικώς, απόφαση ICF, EU:C:2009:617, σκέψεις 63 και 64).
- 42 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, στο δεύτερο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 4, παράγραφος 4, της Συμβάσεως της Ρώμης έχει την έννοια ότι το εφαρμοστέο δίκαιο επί συμβάσεως μεταφοράς εμπορευμάτων πρέπει, σε περίπτωση κατά την οποία είναι αδύνατο να καθορισθεί κατ'εφαρμογήν της δευτέρας περιόδου της διατάξεως αυτής, να καθορίζεται βάσει του γενικού κανόνα της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού, δηλαδή το δίκαιο που διέπει τη σύμβαση αυτή είναι εκείνο της χώρας με την οποία συνδέεται στενότερα η σύμβαση.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 43 Καταρχάς και λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο ερώτημα, πρέπει να διευκρινισθεί ότι το τρίτο ερώτημα υποβάλλεται μόνο για την περίπτωση κατά την οποία το αιτούν δικαστήριο θα διαπιστώσει, λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, ότι η

επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης σύμβαση δεν μπορεί να εξομοιωθεί με σύμβαση μεταφοράς και ότι, ως εκ τούτου, δεν υπάγεται στο γενικό τεκμήριο του άρθρου 4, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Ρώμης.

- 44 Με το ερώτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 4, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Ρώμης έχει την έννοια ότι επιτρέπει στο εθνικό δικαστήριο να καθορίζει το εφαρμοστέο δίκαιο σε συμβατικές σχέσεις όπως οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης, σε περίπτωση κατά την οποία στις σχέσεις αυτές που είχε συνάψει ο πρώτος παραγγελιοδόχος μεταφοράς υποκαθίσταται δεύτερος παραγγελιοδόχος, ο οποίος έχει την έδρα του σε άλλο κράτος μέλος, αποκλειστικώς βάσει του τόπου εγκαταστάσεως του κύριου παραγγελιοδόχου.
- 45 Όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 22 της παρούσας αποφάσεως, βάσει του εν λόγω άρθρου 4, παράγραφος 2, τεκμαίρεται ότι η σύμβαση συνδέεται στενότερα με τη χώρα στην οποία ο συμβαλλόμενος που βαρύνεται με την εκπλήρωση της χαρακτηριστικής παροχής έχει, κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως αυτής, τη συνήθη διαμονή του, την κεντρική διοίκησή του ή άλλη εγκατάσταση από την οποία πρέπει να εκπληρωθεί η παροχή.
- 46 Ως εκ τούτου, οσάκις πρόκειται για σύμβαση που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Ρώμης και είναι δυνατός ο προσδιορισμός της χαρακτηριστικής παροχής, το εθνικό δικαστήριο πρέπει, κατά πρώτον, να καθορίζει το εφαρμοστέο δίκαιο βάσει των ειδικών συνδέσμων της παραγράφου 2, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 35 της παρούσας αποφάσεως (βλ., σχετικώς, απόφαση ICF, EU:C:2009:617, σκέψη 62).
- 47 Όπως προκύπτει τόσο από το γράμμα του άρθρου 4, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Ρώμης, το οποίο ορίζει ρητώς τις περιπτώσεις εφαρμογής της παραγράφου 5 του άρθρου αυτού, όσο και από τη νομολογία του Δικαστηρίου, το τεκμήριο αυτό μπορεί να μην τύχει εφαρμογής σε περίπτωση κατά την οποία πληρούνται οι προϋποθέσεις τις οποίες προβλέπει η εν λόγω παράγραφος 5 (βλ., σχετικώς, απόφαση ICF, EU:C:2009:617, σκέψεις 63 και 64).
- 48 Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι το δικαστήριο πρέπει να διακριβώσει, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των περιστάσεων της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί, αν πρέπει ή όχι να μην εφαρμόσει τη λύση την οποία προέκρινε κατ' εφαρμογήν της εν λόγω παραγράφου 2. Προς τούτο, πρέπει να προβεί σε σύγκριση των δεσμών που υφίστανται μεταξύ της συμβάσεως και αφενός μεν της χώρας στην οποία είχε τη συνήθη διαμονή του, κατά τον χρόνο συνάψεως της συμβάσεως, το συμβαλλόμενο μέρος που οφείλει να εκπληρώσει τη χαρακτηριστική παροχή, αφετέρου δε της άλλης χώρας με την οποία συνδέεται στενά η σύμβαση αυτή.
- 49 Συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο πρέπει να προβεί σε σφαιρική εκτίμηση του συνόλου των αντικειμενικών στοιχείων που χαρακτηρίζουν τη συμβατική σχέση και να εκτιμήσει ποιο ή ποια είναι, κατά το δικαστήριο αυτό, τα πλέον ουσιώδη (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση Schlecker, C-64/12, EU:C:2013:551, σκέψη 40). Όπως επισήμανε η Επιτροπή, μεταξύ των ουσιωδών στοιχείων συνδέσεως, πρέπει ιδίως να ληφθούν υπόψη η ύπαρξη στενών δεσμών μεταξύ της επίμαχης συμβάσεως και μίας ή πλειόνων άλλων συμβάσεων οι οποίες αποτελούν, ενδεχομένως, μέρος της ίδιας ομάδας διαδοχικών συμβάσεων, καθώς και ο τόπος παραδόσεως των εμπορευμάτων.
- 50 Υπέρ της ερμηνείας αυτής συνηγορεί επίσης η αιτιολογική σκέψη 20 του κανονισμού 593/2008, η οποία προβλέπει ρητώς, ως εφαρμοστέο σύνδεσμο, την ύπαρξη ομάδας διαδοχικών συμβάσεων που συνδέονται με την επίμαχη σύμβαση.
- 51 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 4, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Ρώμης έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση κατά την οποία υποστηρίζεται ότι σύμβαση συνδέεται στενότερα με χώρα διαφορετική από εκείνη της οποίας το δίκαιο καθορίζεται ως εφαρμοστέο βάσει του τεκμηρίου της εν λόγω παραγράφου, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να συγκρίνει τους δεσμούς που υφίστανται μεταξύ της συμβάσεως αυτής και

αφενός μεν της χώρας της οποίας το δίκαιο καθορίζεται ως εφαρμοστέο βάσει του τεκμηρίου, αφετέρου δε της άλλης εμπλεκόμενης χώρας. Προς τούτο, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη το σύνολο των περιστάσεων, περιλαμβανομένης της υπάρξεως άλλων συμβάσεων που συνδέονται με την επίμαχη σύμβαση.

Επί των δικαστικών εξόδων

- ⁵² Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 4, παράγραφος 4, τελευταία περίοδος, της Συμβάσεως για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, η οποία άνοιξε προς υπογραφή στη Ρώμη στις 19 Ιουνίου 1980, έχει την έννοια ότι η διάταξη αυτή τυγχάνει εφαρμογής επί συμβάσεως παραγγελίας μεταφοράς μόνο σε περίπτωση κατά την οποία το κύριο αντικείμενο της συμβάσεως συνίσταται σε αυτήν καθαυτήν τη μεταφορά του οικείου εμπορεύματος, στοιχείο του οποίου η διακρίβωση απόκειται στο αιτούν δικαστήριο.
- 2) Το άρθρο 4, παράγραφος 4, της εν λόγω Συμβάσεως έχει την έννοια ότι το εφαρμοστέο δίκαιο επί συμβάσεως μεταφοράς εμπορευμάτων πρέπει, σε περίπτωση κατά την οποία είναι αδύνατο να καθορισθεί κατ' εφαρμογήν της δευτέρας περιόδου της διατάξεως αυτής, να καθορίζεται βάσει του γενικού κανόνα της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού, δηλαδή το δίκαιο που διέπει τη σύμβαση αυτή είναι εκείνο της χώρας με την οποία συνδέεται στενότερα η σύμβαση.
- 3) Το άρθρο 4, παράγραφος 2, της ίδιας Συμβάσεως έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση κατά την οποία υποστηρίζεται ότι σύμβαση συνδέεται στενότερα με χώρα διαφορετική από εκείνη της οποίας το δίκαιο καθορίζεται ως εφαρμοστέο βάσει του τεκμηρίου της εν λόγω παραγράφου, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να συγκρίνει τους δεσμούς που υφίστανται μεταξύ της συμβάσεως αυτής και αφενός μεν της χώρας της οποίας το δίκαιο καθορίζεται ως εφαρμοστέο βάσει του τεκμηρίου, αφετέρου δε της άλλης εμπλεκόμενης χώρας. Προς τούτο, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη το σύνολο των περιστάσεων, περιλαμβανομένης της υπάρξεως άλλων συμβάσεων που συνδέονται με την επίμαχη σύμβαση.

(υπογραφές)